

Izaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXV.

Cena lista je \$6.00

Entered as second-class matter January 18, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO 23, ILL., TOREK, 7. SEPTEMBRA (SEPT. 7), 1943

Subscription \$6.00 Yearly

ŠTEV.—NUMBER 174

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Zavezniki zasedajo italijanska mesta Američani obkolili japonsko posadko

Oddelki osme britske armade okupirali mostišča na konici italijanskega škornja. Ameriške letelce trdnjave in bombniki razbili železniško progo med Brennerskim prelazom in Italijo. Poveljstvo ruske armade naznanilo okupacijo čez 400 mest in vasi v Donski kotlini. Ameriški letalci potopili tri transporte v napadu na japonski konvoj

Zavezniki stan. Afrika. 7. sept.—Oddelki osme britske armade in kanadske čete so prodrli nadaljnjih deset milj v notranjost Italije in zasedli več mest in vasi, se glasi komunikacije. Približali so se gori Aspromontu v sredini Kalabrijskega polotoka in ujeli čez 6000 sovražnikov.

Francoska radiopostaja v Alžiru poroča, da so britske čete navezale stike z nemškimi vojaškimi enotami. Osiščno poveljstvo je že odredilo izpraznitev mest v južni Kalabriji.

London. 7. sept.—Osiščna radijska poročila trdijo, da se ameriške čete pripravljajo za invazijo južne Evrope, okolice Neapla, Krete in Grčije. Enote italijanske bojne mornarice so pobežale v Polio.

Zavezniki stan. Avstralija. 7. sept.—Ameriški padalci so se spustili na tla v dolini ob reki Markham, na zapadni strani Laeja, japonske baze na južnovzhodnem obrežju Nove Gvineje, se glasi poročilo iz glavnega stana generala Douglasa MacArthurja. Japonska vojaška posadka okrog 20.000 mož je obkrožena in preti ji uničenje.

Poročilo dostavlja, da MacArthur osebno vodi operacije proti japonski sili.

Zavezniki stan. Afrika. 4. septembra.—Oddelki osme britske armade so pod zaščito rojev zaveznikov bojnih letal zasedli mostišča na konici italijanskega škornja in jih konsolidirali. Nove čete se stalno izkrcavajo na italijanski celini, ki je tarča silnega bombardiranja s kopnega, morja in zraka.

General Bernard Montgomery, vrhovni poveljnik britske armade, je objavil ukaz, da mora biti Italija vržena iz vojne. Britski in kanadski veterani so po štirih letih bojevanja, da ustavijo nemško agresijo, ki se je pričela z napadom na Poljsko, invadirali Italijo in s tem odprli drugo fronto v Evropi.

Poročila pravijo, da zavezniki bojna letala kontrolirajo ozračje nad južno Italijo, odkar so enote britske armade prekorale Messinsko ožino s strani Sicilije in udrele na konico italijanskega škornja.

(Vesti iz italijanskih obmejnih krajev, ki prihajajo v Švico, trdijo, da Nemci odhajajo iz južne Italije, kar pomeni, da so pustili Italijane, svoje zaveznike, na cedilu. Umik se je pričel iz bojnih pred uničenjem, ko so se nove zaveznike čete izkrcale v več krajih južne Italije.)

"Invazija sovražnika je v polnem razmahu," je izjavila rimska radiopostaja v oddaji, katero je zabeležila ameriška časniška agencija Associated Press. "Sovražnik je stopil na italijansko celino in začel operacije v velikem obsegu. Italija je postala bojišče, na katerem se bo odločila usoda Evrope."

Ameriške čete se niso izkrcale v južni Italiji, kar povzroča ugibanja. Možnost je, da se pripravljajo za invazijo Italije v krajih, iz katerih bodo lahko udarile po sovražniku iz ozadja.

Ameriške letelce trdnjave so bombardirale železniško progo, ki vodi od Brennerskega prelaza v Italijo, in mesta Bolzano, Trento in Bologno. Bombe so razbile tri mostove na tej progi med Bolzano in Brennerskim prelazom.

Danski kralj bo morda odstopil

Ustanovitev svobodne vlade v Londonu

Stockholm, Švedska. 4. sept.—Pokazalo se je znamenja, da bo danski kralj Kristijan abdiciral, da ne bodo mogli naciji zlorabljati njegovega imena in prestopiti z Danske. Politična situacija, ki je nastala po revoluciji proti nacistični nadvladi na Danskem, je še zavita v meglo.

Danske časniške agencije poročajo, da Nemci popuščajo v nadzorstvu kralja. On je interniran v gradu Sorgenfri pri Kopenhagnu, toda stražo tvorijo danski, ne nemški vojaki.

Možnost je, da bodo Dani ustanovili svobodno vlado v Londonu. Politični begunci, ki prihajajo na Švedsko, pravijo, da Nemci še niso izgubili upanja, da bodo pregovorili Erica Scaveniusa, ki je resigniral kot predsednik danske vlade, za sestavo kabineta. Možnost politične kupčije ni izključena.

Velika železniška nesreča; 54 ubitih

Philadelphia, Pa., 7. sept.—Brzovlak Pennsylvanske železnice, ki je odrinil iz Washingtona proti New Yorku, je skočil iz tira in se razbil. Najmanj 54 potnikov je bilo ubitih in do 200 ranjenih. Nesreča se je pripetila sinoči. Bojazn je, da bo več izmed onih, katere so odpeljali v bolnišnice, podleglo poškodbam.

Ameriški general dospel v London

London, 4. sept.—General Henry H. Arnold, vrhovni poveljnik ameriške letalske sile, je dospel v London. Takoj po prihodu je obiskal generala Charlesa F. Portala, poveljnika britske letalske sile, in generala J. L. Deversa, poveljnika ameriškega letalskega zbora v Angliji.

Nemci umorili bolgarskega kralja?

Boris odbil Hitlerjevo zahtevo

Istanbul, Turčija. 4. sept.—Bolgarskega kralja Borisa so umorili agenti Nemčije potem, ko je povedal enemu izmed članov vlade, da bo prošil zavezniške za mir v 48 urah, če se bo Italija podala. Tako se glase informacije iz Sofije.

Boris je bil pozvan v Nemčijo po izjavi, katero je podal ministrom. Hitler, ki je Boris prišel v njegov glavni stan, je zahteval, da morajo bolgarske čete okupirati Grčijo in nadomestiti italijanske, ker Bolgarija ne pomaga Nemčiji v vojni proti Rusiji. Kralj je zahtevo odbil, nakar so naciji odločili, da se ne morejo več zanašati nanj in da ga je treba likvidirati. Njegovo vladno mora nadomestiti druga, katero bo Nemčija lahko kontrolirala.

Ali so naciji kaj pridobili z odstranitvijo Borisa, je vprašanje. Dvomljivo je, da bi se bolgarski vojaki, ki so se bojevali za kralja, borili za lufkovsko vladno, ki bi izpolnjevala ukaze iz Berlina.

ARMADA ODPUSTI 900.000 MOŽ V TEM LETU

Reklasifikacija nabornih razredov naznanjena

HERSHEY SESTAVLJA POROČILO

Washington, D. C., 4. sept.—Uradniki federalne naborne administracije so naznanili, da bo okrog 900.000 mož odpuščenih iz armade in mornarice do konca tega leta. To število bo vključevalo one, ki so prekoračili starost 38 let, bili ranjeni in pohabljeni v akcijah na frontah, imajo srčno hibo, ki ni bila prej ugotovljena, ali druge bolezni.

Vsi odpuščeni vojaki in mornarji bodo takoj postali del ameriške delovne sile, ki bo deloma zamašila vrzeli, ki so nastale v industrijah in na farmah kot posledica pomanjkanja delavcev.

Uradniki naborne uprave in administracije za mobilizacijo in dobavo moštva, kateri načeljuje Paul V. McNutt, so izjavili, da točna ocenitev o številu vojakov, ki bodo odpuščeni v prihodnjih mesecih, ni mogoča sedaj. Krajevni naborni uradi so dobili navodila glede reklasifikacije nabornikov in doznavajo se, da očetje, ki morajo skrbeti za žene in otroke, ne bodo pozvani v vojaško službo pred oktobrom. Izjemnine bodo veljale za one, ki opravljajo važna dela v vojnih industrijah.

Več vladnih agentov bo skrbelo za rehabilitacijo vojnih veteranov, da dobe dela, za katere so sposobni, v industrijah. Veliko število onih, ki so bili pohabljeni, se je že vrnilo v civilno življenje.

General Lewis B. Hershey, načelnik federalne naborne administracije, je naznanil, da sestavlja poročilo o razpoložljivi človeški sili, ki ga bo predložil kongresu, ko se ponovno sestane v svojem zasedanju 16. septembra. To bo prvo izčrpno poročilo o človeški sili.

V zadnjih šestih mesecih je bilo okrog 96.000 mož odpuščenih iz armade in mornarice. Od tega števila zdaj dela 56.917, skoro 60 odstotkov, v industrijah.

Tajno zasedanje finske zbornice

Pretrganje zveze z Nemčijo

Stockholm, Švedska. 4. sept.—Finski parlament se je sestel na tajni seji, na kateri je razpravljalo o pretrganju militaristične zveze z Nemčijo in sklenitvi separatnega mira s sovjetsko Rusijo. Sem dospela poročila se glase, da je bila večina poslancev za tako akcijo, da zaključek ni bil objavljen.

Skupina poslancev, ki je vodila opozicijo proti umiku Finske z vojne, se je sporazumela glede zveze točke. Ta je, da Finska sklene separatni mir z Rusijo le pod pogojem, da ji slednja garantira meje iz leta 1939. Izrekla se je proti vsaki akciji, ki bi ogražala enotnost na domači fronti.

Uradno finsko naznanilo ne vključuje detajlov o poteku zasedanja, citira pa izjavo premierja Edwina Linkomies, "da naš cilj je mir, ki naj bi garantiral demokratično neodvisnost Finske."

Finska se bi, kakor kažejo znamenja, rada umaknila iz vojne, ako je ne bi Nemčija držala za vrat. Okrog 80.000 nemških vojakov drži pod kontrolo severni del finske republike. Finska je že večkrat tipala za mir, toda vlada je zavzela stališče, da mora Rusija razkriti svoje pogoje. Slednja je dala razumeti Finski, da se bori na strani Nemčije, ki izgublja vojna, in da mora ona prositi za mir.

Vlada premierja Linkomies se je prizadevala za pogajanja za sklenitev mira s posredovanjem Amerike, a ni uspela, ker je odbila ameriško sugestijo, naj takoj pretrga stike z Nemčijo. Večina finskega ljudstva je uverjena, da bo Nemčija poražena v tej vojni. Ta se vedno upa, da bo Amerika garantirala mir, ki ga Finska sklene s sovjetsko Rusijo.

Roosevelt odpre kampa-njo za novo posojilo

Washington, D. C., 4. sept.—Predsednik Roosevelt bo prihodnjo sredo odprl kampa-njo za tretje vojno posojilo z govorom po radiu, se glasi naznanilo iz Bele hiše. Vsota posojila je določena na petnajst milijard dolarjev.

Domače vesti

Konvencija HBZ

Chicago.—Za predsednika šeste redne konvencije Hrvatske bratske zajednice, ki zboruje v hotelu Shermanu, je bil izvoljen Vekoslav Mandić, delegat angleško poslujočega društva iz Bessemerja, Pa. Mandić je dobil 148 glasov, njegovi trije protikandidati pa skupaj 132. Kandidat Petrak-Butkovičeve skupine Kuzma Kuharič, ki je bil poražen, je prejel 101 glas, Piškulin od Zabukove grupe 22 glasov in Milan Smiljanič iz Chicaga 9 glasov. Konvencijni tajnik je Franjo Zorniak iz Chicaga. Mandić, ki je doma iz Istre, zastopa "hrvaško seljaško grupo", ki je nasprotna Johnu Butkoviču, predsedniku HBZ v Milanu Petraku, uredniku Zajedničarja, glasila HBZ. Konvencija se je pričela 30. avg. in pričakuje se, da svoje delo izvrši v desetih dneh.

Obilni in pozdravi

Chicago.—Poročnik Charles J. Widmar iz Livingstona, Ill., in njegova sestra Rose Looney iz Chicaga sta 3. t. m. obiskala gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete. Mladi poročnik je sin Johna Widmarja, tajnika društva 96 SNPJ.

Nov grob v Penni

Pittsburgh, Pa.—Dne 1. sept. je tukaj umrl Anton Hrvat, star 44 let in doma iz Gornjega Zemonja pri Ilirski Bistrici na Notranjskem. Tukaj zapušča ženo, tri otroke, mater in enega brata, v Braziliji pa drugega brata ter več sorodnikov.

Član-vojak graduiral

Dillonvale, O.—Saržent Thomas R. Oblak, član društva 178 SNPJ v Piney Forku, O., je pred kratkim dovršil vežbanje v letalski šoli v vežbalšču Fort Myers, Fla., in je postal član bombnega moštva. Njegov brat Charles Oblak, ki je tudi član društva št. 176 SNPJ, se nahaja že deset mesecev v Texasu in je pridržen obrežni straži.

Clevelandске vesti

Cleveland, O.—Vojni department je obvestil Ano Novosel, da je njen brat korporal John J. Novosel, star 25 let, dne 25. julija padel nekje na ameriškem bojišču.—Iz vojnega departmenta je prišlo poročilo, da je deseterik Stanley Koshak (Košček) dne 13. julija bil ubit v bojih v Siciliji. Pridržen je bil zdravilskemu oddelku. Korporal John Adamič je pisal prijateljem, da je slučajno videl nagrobni napis Stanleyja nekje v Siciliji, kar ga je globoko pretreslo, ker sta se kot dečka skupaj igrala in bila solenca v Clevelandu. Pokojni Stanley zapušča očeta, enega brata in tri sestre.—Civilno sta bila 8. avg. poročena poročnik John Babič in Jean Young v bližini vojaškega taborišča Fort Leonard Wood, kjer je mladi poročnik v službi.—Dne 1. t. m. je umrl John Vičček, star 46 let in doma iz Gornjega pri Mirni peči na Dolenjskem. Tukaj je bival 25 let in bil je član društva Triglav. Zapušča enega brata.—V mestni bolnišnici je umrl John Blatnik, star 52 let in doma iz Podhrasta pri Toplicah na Dolenjskem. Tukaj zapušča dva brata, eno sestro in več sorodnikov.—Dalje je 1. t. m. umrl John Evans, po domače Tinslov, star 64 let in doma iz vasi Rate pri Hinjah, odkoder je prišel v Ameriko pred 43 leti. Bil je član KSKJ in SDZ. Tukaj zapušča hčer in enega sina, ki se nahaja nekje na Pacifiku pri mornarici, v državi Coloradu pa enega brata.

Zarnick rešil dečka

Cleveland, O.—Camilus Zarnick, drugi podpredsednik SNPJ, in njegov sosed Steve Matson sta 1. sept. v silni nevihti, ki je sledila rekordni vročini, rešila smrti dva dečka izpod drevesa, ki je padlo na šotor, v katerem se prenočevalo pet dečkov ob potoku Big Creek v bližini Clevelanda. Z dečki je "kempal" tudi 16-letni Zarnickov sin Edward, ki je pritekel klicat na pomoč. Zarnicku se je po trudopolnem prizadevanju posrečilo, da je prebredel deroči potok in rešil dečke ter tako postal "junak dneva".

TURČIJA POMA-GA NEMČIJI, PRAVI MOSKVA

Politika "dobrotljive neutralnosti" kritizirana

FAŠISTI V VOJAŠKI VLADI

Moskva. 4. sept.—Magazin Vojna in delavski razred je objavil članke z ostro obsodbo Turčije, "ker izvaja politiko dobrotljive neutralnosti napram nacistični Nemčiji." Ta nudi varnost nemški oboroženi sili na Balkanu in zavlačuje vojno. "Ako Turčija ne bi bila nevtralna, se Nemci ne bi mogli boriti na ruskih frontah," trdi magazin.

Magazin dalje pravi, da je turški premier Sukru Saracoglu obiskal barona Franza von Papena, nemškega poslanika, ob obletnici poskušene atentata na Papena. Dva Rusi sta bila aretirana in vržena v ječo po tem incidentu. Premierjev obisk nemškega poslanika je bil nadaljnji dokaz prijateljstva med Turčijo in Nemčijo. Značilno je tudi dejstvo, da je Turčija podpisala nenapadalen pakt z Nemčijo štiri dni pred Hitlerjevim napadom na Rusijo.

Drugi članki kritizirajo zavezniško militaristično vladno (AMG) v okupiranih pokrajinah, zlasti ono v Siciliji. Magazin citira poročila, da ni svobodnega govora v Siciliji, kjer vlada AMG, in da je več bivših vodilnih fašistov na zavezniški plačilni listi. "Administracija sama je militaristična vlada, osnovana na načelih, ki nimajo ničesar skupnega s principi demokratičnega pravih magistrin."

General Galatkinov, militaristični komentator, piše v magazinu, da je Rusija večkrat sugerirala zaveznikom, naj pošljejo vojaške čete na ruske fronte, da se bodo tam borile proti Hitlerjevi vojni mašini, toda oni so sugestijo ignorirali. Rusija je ponudila zaveznikom baze, s katerih bi zavezniški letalci lahko bombardirali Rumunijo in se s tem pridružili sovjetski sili v borbi proti največjemu sovražniku, ki je nacistična Nemčija. Zavezniki niso nikdar pokazali volje in želje, da se njihova sila bori proti Nemcem na ruskem ozemlju. Njihova letalska ofenziva proti Nemčiji ni potegnila niti ene nacistične vojaške divizije iz Rusije.

Italija zasegla del Cianovega bogastva

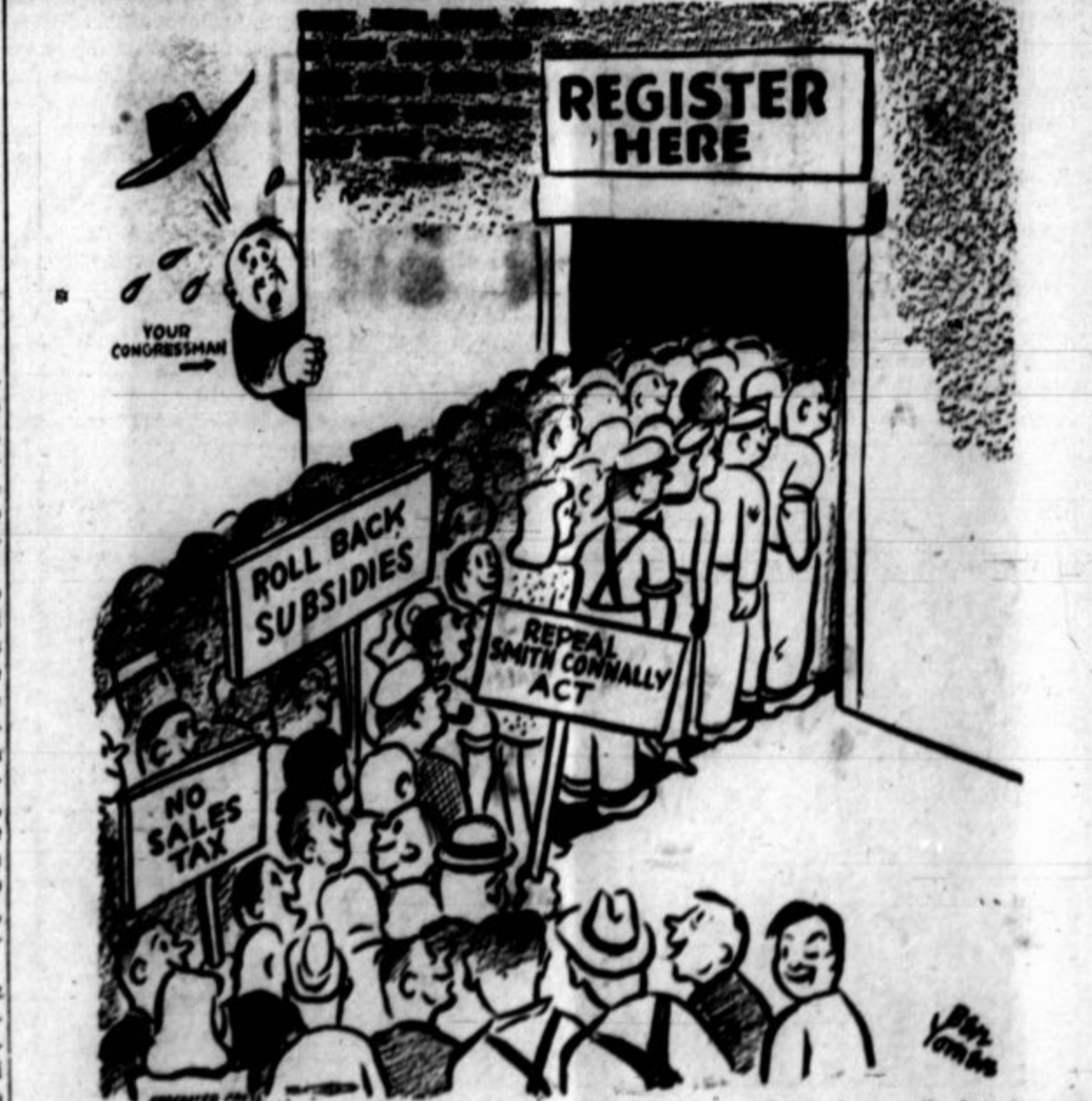
London, 4. sept.—Radio Rim je naznanil zasego dela ogromnega bogastva grofa Clana, Mussolinijevega zeta in bivšega zunanega ministra. Clano je nagrmadil bogastvo več milijonov dolarjev v dolgih letih Mussolinijevega fašističnega režima.

Francoski uporniki pobijajo Nemce

Alžir, Alžerija, 4. sept.—Francoski komisariat za informacije poroča, da so francoski uporniki ubili 209 nemških vojakov, čez tristo pa ranili v bitkah in napadih v zadnjih tednih. Izvršili so tudi več činov sabotaže in uničili mnogo skladišč bojnega materiala.

Slovenci iztirili nemški vojaški vlak

New York, 4. sept.—Radijsko poročilo iz Londona pravi, da so slovenski gerilci iztirili nemški vlak, ki je vozil proti Italiji. V bitki, ki je sledila in trajala tri ure, so ubili 50 nemških vojakov.

Zahteve organiziranega delavstva, naslovljene volilcem, naj se registrirajo za prihodnje kongresne volitve.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Zdržene države (sven Chicago) in Kanao \$8.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in Ciceru \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inosestvo \$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Ciceru \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cena oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 22, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Glasovi iz naselbin

Aforizmi

Canton, Ohio.—Podpredsednik Wallace govori malokdaj, toda kadar govori, napravi vtis, da je on eden izmed onih demokratičnih veljakov, ki je vreden, da bi sedel v Beli hiši v bližnji bodočnosti kot predsednik Združenih držav.

Wendell Willkie je napisal majhno knjigo *One World*, toda v njej je več povedal Američanom kot kak gardist v 30 letih.

Predsednik Roosevelt, ako se odloči za četrti termin, bo nedvomno izvoljen.

Popularnost živega človeka v Ameriki navadno hitro izgine. Abraham Lincoln je bil na primer priljubljen na severu, na jugu pa osovražen. Telo tega velikega človekoljuba je umrlo pred 79 leti, toda njegovo sree in njegov gettysburški govor pa živita in ostaneta neumrljiva.

V newyorškem zalivu stoji ogromna svetilja—znak svobode, resnice in humanitarnosti. Na tisoče in tisoče priseljencev, ki so prišli v Novi svet iz Evrope, so se poklonili pred to svetiljo v znak hvalečnosti.

Na Liparskem otoku je zdihovalo dvajset tisoč ljudi dvajset let, med njimi tudi več primorskih Slovencev. Prišli so sinovi onih priseljencev, ki so se pred več leti poklonili pred kipom Svobode v New Yorku, in osvobodili na Liparskem otoku onih dvajset tisoč mučnikov, ki niso verjeli v doktrino fašizma. Dvajset let so zdihovali skoraj pred nosom vatikanskega zidovja, katero pa je ostalo zanje mrzlo vseh dvajset let.

Med nami ni več onih, ki so pred 25 leti jokali na pogrebu katoliške habsburške monarhije, katera je pospeševala poitalijansko politiko v Primorju. Jokali so, ker so bili zastrupljeni od strupa strogo katoliške habsburške hiše, toda bili so preignorantni, da bi to vedeli.

Tudi slovenski narod nima več Šuštaršiča et Co., ki so se plazili v avstrijskem parlamentu kot ponižni hlapi in zahtevali enako ponižnost od naroda napram Dunaju.

Časi se spreminjajo in tudi možgani človeka bi se morali ravnati paralelno z novim časom.

Čutiti se manjvrednega samo zato, ker si domišljuješ, da prihajaš iz malega, komaj poldrug milijon velikega naroda, ni pametno, še manj pa značajno.

Ti in jaz sva potomca preko dvestomilijonskega slovenskega naroda. Predniki okrog dvajsetmilijonske južne veje tega naroda so prišli pred davnimi stoletji iz pokrajin, kjer danes teče ruska kri v potokih. Prelaz Užak v Karpatih je bil ena izmed mnogih vrzeli, skozi katero se je marsikateri prednik te južne veje zatekel s svojo culo v ogrsko nižino in dalje proti Jadrani.

Tukajšnji lokalni list je prinesel sliko ruske matere, ki zre na razvaline komunizma in objokuje svoje nesrečno življenje. Njenega krila se drži dva otroka, ki sta še premajhna, da bi vedela, zakaj se mati joka. Pri njenih nogah sedi pes in zre proti zapadu kot bi hotel povedati ne-

srečo svoje gospodarice. Plemenita žival je najzvestejši prijatelj človeka, pa ne zna govoriti.

Taka slika skrči živce človeku, kdor nima živalskega instinkta. Mati, ki je rodila enega, dva, tri ali več sinov in jih izgubila v tej vojni—samo ona pozna svojo bol. Noben tiskarski stroj ne more natiskati neizmerne boli te matere.

Michael Chok.

Mladost je—mladost

Monroe, Mich.—Opisal bom malo zgodbo, ki se mi je pripetila pred vrsto leti. Leta 1919 sem bil kot vojak na Koroškem, torej v tisti medeno opevani jugoslovanski armadi. Tam smo bili vojaki samo na straži, kajti predhodna armada je že prej poglajala sovražnika tja do Celovca. Nam torej ni bilo treba iti na pomoč, kajti so tisti čas sklenili nekako premirje.

Torej bil sem na straži v Borovljah, komaj dober streljaj od srca mesta. Tam je držala železnica baš ob hiši, katero sem stražil, kakor tudi cesta. V hiši je bilo skladišče pušk, samokresov in razno civilno orožje, ki se rabi pri lovu. To orožje je vojaštvo zaplenilo v tovarnah v Borovljah. In tako smo vojaki stražili to skladišče noč in dan.

V tisti hiši je stanovala tudi družina lastnika—gospodar, njegova žena, sin in zala osemnajstletna cvetka.

Ko sem bil prvi večer na straži pred tisto dvonadstropno stavbo z nekako desetim sobami, sem se zagledal v tisto cvetko. Ko capam pred hišo ob robu ceste, se v drugem nadstropju ob odprtem oknu pojavi deklica, zre proti meni in pravi: "Dobro stražiš, pobič..." Ozrem se kviško in zagledam lep, nasmejan obrazek. "Seveda, seveda," sem dejal v zadregi. "Moram—tako mi veleval vojaška služba." "Le priden bodi in zvest na straži, tako da bom bolj brez skrbi spal..."

Capal sem dalje, ne da bi ji še kaj odgovoril. Zaznal sem, da mi je vso kri pognala v glavo in sem čutil rdečico na obrazu. Tako je moralo biti tudi s tisto ljubko stvarco—Mimico. Čez čas sem se ustavil in nekam boječe poškili proti oknu. Glej ga spaka: ona je še vedno stala ob oknu oprta na komolcih in zrla naravnost v moje oči.

"Lepo je biti vojak, kaj ne, pobič?" so zopet oglašali. "Ja, prav lepo, posebno pa še radi tega, ker stražim tako zalo stvarco..." "Hi-hi-hi", se je veselo zasmejala. "Ko boš šel s straže, mi bo težko in ne bom mogla zaspati." "Zakaj ne?" "Oh, še sama ne vem, kako bi ti odgovorila." "No, ja, drugi vojak more prav tako dobro opravljati to službo na straži kot jaz." "Vem to, ampak..." "In nate bo pazil, da te ne bo kdo ugrabil..."

Ure so potekle in prišel je drugi vojak, ki zavzame moje mesto na straži. Vedel sem, da sem se zaljubil do ušes in ona vame. Po tistem dogodku sem jo imel v mislih dan in noč. Bilo mi je prijetno pri srečanju vsaki misli nanjo.

V Borovljah sem bil še nekaj

časa. Parkrat pred odhodom sem jo še obiskal. Ko je ona izvedela, da bomo vojaki kmalu odpotovali iz mesta, je postala vznemirjena in zamišljena. Nekeč sem bil zopet na straži. Pojavila se je sirotica spodaj med vrati. Kramljala sva in se gledala v resnici kot dva mlada zaljubljenca.

"Sem slišala, da boste vojaki kmalu zapustili Borovlje," je dejala v zadregi. "Ja, kmalu jo bomo odrinili." "Kam pa—ali veš?" "Oh, dragica, to je pa vojna tajnost." "O tako—ali mi boš kaj pisal, kod se boš kretal?" "Seveda, to se razume, da bom." "Veš moj naslov?" "Kar na to hišno številko bom poslal pismo." "Prednež! Ali misliš, da bi pismo dobila?" "Ne vem."

Kaj hitro je odskakljala v hišo vsa radostna in se kmalu vrnila s kosom papirja, na katerem je v naglici napisala svoj naslov: "Mici Bornik, hišna št. 200, Borovlje, Koroško." Naslov sem spravi v žep in bil vesel.

Ze drugi teden smo zapustili Borovlje in odpotovali nekako 30 kilometrov daleč v neko vas, kjer smo ostali mesec dni. Tudi tam smo stražili orožje, ki je bilo v tovarnih vagonih na mali postaji. (Ime sem pozabil.) Potem spet odpotujemo dalje in se ustavimo na postaji Železnik—mislim, da se tako imenuje—pri velikem železniškem predoru, ki veže Koroško z Jesenicami. Tam smo ostali okrog 20 dni, nato pa se vtaborili v Ledenicah, kake tri do štiri kilometre od Železnika na Koroškem. Tam smo bili več mesecev. Od tam vodi železnica do Beljaka. Tudi tam smo stražili provijant, ki je bil v vagonih in v železniškem skladišču na postaji.

V tem času sem pisal moji dragi več pisem in jih tudi prejel od nje. Nekeč me je sirotica prišla obiskat. Pisala mi je, naj jo pridem počakati na postajo Železnik. Ker ni bilo daleč, sem tistih par kilometrov hitro premeril. Prišla je neko nedeljo in tako sva se zopet videla. V gostilni na postaji me je hotela zaliti z vinom. Vse je sama plačala za pijačo in jedačo. Tam sva se šetala par ur in kramljala po svoje. Prišel je čas, ko se je morala vrniti v Borovlje, jaz pa sem, tepec, sam odcapljal nazaj do vojnika.

Kmalu potem so vojaki pričeli dobivati dopust in tudi jaz sem ga bil deležen. Dopust sem si vzel za teden dni, toda nisem šel domov, ampak v Borovlje k "punci".

Oj, kako me je ljubko sprejela! Tako tudi njena mati. Ko povem, da sem dobil za teden dni dopusta, mi Micica hitro odkaze sobo, kjer sem spal in tudi hrano sem dobil brezplačno. Ves teden sem prebil pri Micici.

"Veš," mi pravi ona tik pred mojim odhodom nazaj k vojakom, "počakaj me tam v borovcih, pridem zagotovo." Mati je mislila, da sem že odpotoval v vlakom iz Borovlj pred uro časa, kajti na postajo me je sprejela hčerka. Ampak sem storil kot sva se dogovorila z Micico.

Ko stopam med borovci, že od daleč zagledam Micico, ko se mi bliža. "Glej jo, glej! Nisem ti verjel, da prideš." "Oh, ne—ali sedaj me vidiš, da sem tu." Razprostri sem roke in padla mi je v objem. Še predno sem se dobro zavedel najinega snidenja in objema v gozdiču, je moja draga Micica že sedela pod borovcem in me mamila. "Kar

Zene članov unije pristanišnih delavcev v San Franciscu zbirajo podpise na petici za zgradnjo otroškega zavoda.

tu se poleg mene vsedi in bova kramljala..." Tako je tudi bilo. Kramljala sva kot dva zaljubljenca in pila čašo ljubezni.

Čas je hitro potekel. Ona je šla domov, jaz pa na postajo na vlak. Potem sem ji pisal in ona meni. Ko sem bil že doma od vojakov, dobim od njene matere pismo, da je Micica—umrla na porodu in istotako sinček...

Frank Kroll.

Sin na dopustu

Hermine, Pa.—Zdaj res ne vem, dali potrebujem očala ali kaj. V mojem predzadnjem dopisu se mi je vrnila mala pisma, o kateri ne vem, ali je bila moja ali "tiskarskega škrate". Glasiti bi se moralo, da je postal žrtve letalske nesreče Louis Flisek, ne Martin Flisek. Toliko v popravek k tistemu dopisu.

Pokojni Louis Flisek je padel za svojo domovino s svojimi petimi letalskimi tovariši vred pri Avon Parku v Floridi. Na tem mestu izrekam moje sožalje njegovemu očetu Martinu, njegovi materi, dvema bratoma in sestri, ki so v resnici močno žalovali in težko pričakovali sinovega oziroma bratovega trupla. Domov je dospelo 19. avgusta, materi zemlji pa smo ga izročili 21. avgusta v Greensburgu na pokopališču Memorial Park. Pogreba se je udeležilo veliko prijateljev, sorodnikov in družnikov. Prvikrat v mojem življenju sem videl vojaški pogreb. Vojaki so dali tri salve iz pušk svojemu mrtvemu tovarišu.

Krsta je bila čisto zaprta, tako da starši, brata in sestra niso mogli videti svojega sina in brata. To jih je še najbolj žalostilo, kajti ga še niso videli drugače kot na sliki, odkar je odšel k vojakom pred devetimi meseci. Na sliki izgleda prav faj, kot pravi borec za to našo novo domovino, za katero je dal svoje mlado življenje. Blag mu spomin!

Ravno istega dne, 21. avgusta, me je iznenadil moj sin, ki je prišel domov na takozvani "weekend", toda samo za en dan. Dopoldne smo pokopali Louisa Fliska, zvečer okrog osmih pa je prišel domov moj sin. Slučajno ni bilo nikogar drugega doma kot mala hišna živalica. Psiček ga je takoj spoznal in spustil v hišo, ki je vedno odprta, kajti jaz pravim, če kdo pride, nima kaj vzeti, če kaj prinese, pa toliko bolje za nas.

Potem pa pridemo domov drug za drugim in tako smo bili zopet vsi skupaj, cela družina. In tako se človek res nekoliko bolje počuti, ko vidi svojo družino pred sabo. Sin služi Strica Sama v Port Eustisu, Va., in se pohvali, da ima dovolj hrane vsake sorte. To se mi tudi pozna, kajti na teži je precej pridobil in tudi izgleda "brihten" v vseh ozirih.

Drugi dan je bila nedelja in imel je toliko opravkov. Vse bi bil rad obiskal in videl, ali čas je bil prekratek. Vrniti se je moral v nedeljo popoldne ob šestih. Iz Port Eustisa je prišlo šest fantov s takozvanim "black" taksijem. Od tam pa do Sharna, kamor je šel neki fant, so plačali \$180. Ja, saj pravim, za

denar te še v nebesa zapeljejo. Ampak vseeno sem bil vesel, ker me je tako iznenadil s svojim obiskom. Rekel je, da mogoče kmalu dobi dopust. Ravno sem dobil kartico od njega, da so se vrnili v Port Eustis v ponedeljek ob štirih zjutraj in da je imel lepo pot v oba kraja.

Tako je bil prav zadovoljen s tem obiskom svojih staršev, bratov in sester. Pozabil tudi na pripomniti to-le: "Doma sem rekel, da bom že naredil to in ono, pri vojakih pa je drugače. Tam pa moram takoj storiti kot bi ustrelil..." Tako se razlikuje doma in pri vojakih. Na vse zadnje pa je le priznal, da je tako skoro najbolje, da te kaj napraviš in se iznebiš zla, kajti drugače bi ga lahko vrglje v "špekhamro". Ja, saj pravim, disciplina nikjer ne škoduje, samo da se ji enkrat temeljito privadiš.

Frank Fink 200.

Nekoliko komentarja

Zadnje dni, 1. septembra, so minila štiri leta, odkar je izbruhnila druga svetovna vojna v naši generaciji. Sploh je izbruhnila že prej—v Aziji leta 1931, ko je Japonska zasegla Mandžurijo in ustanovila iz nje "neodvisno" Mandžukuo, pet let pozneje pa ustvarila v Nankingu "incident", ki ji je dal preteza, da je navalila z vso svojo oboroženo silo na nesrečno Kitajsko. In tako tam divja azijska vojna nepretrgoma že od leta 1936. Njenega konca še ni na vidiku. Vsekakor je gotovo to, da azijska ljudstva čaka še ogromno trpljenje, povzročeno od strani barbarskega zapadnega in japonskega imperializma predno bo konec tega požara.

Dasi je druga svetovna vojna uradno začela 1. sept. 1939, je imela svoje prologe v Evropi enako kot v Aziji. Pričela se je s civilno vojno v Avstriji, kjer je klerofašizem februarja 1934 z blagoslovom Vatikana in z aktivno podporo italijanskega fašizma masakriral do danes najbolj živo in človekoljubno demokracijo dunajskih in drugih avstrijskih socialistov. Drugi prolog v to vojno je bil Mussolinijev napad leta 1935, ali pravilneje: napad in posiljenje Etiopije s strani italijanskega imperializma, čijega kravavo in barbarsko delo je Vatikani zopet odprto blagoslovil. Tretji prolog je bila civilna vojna v Španiji, inscenirana po Mussoliniju in Hitlerju s povsem odprtim sodelovanjem Vatikana na strani fašizma, kateremu so bolj prikrito in nadvse hinavsko pomagale tako zvezne zapadne demokracije, med njimi tudi ameriška "newdealska" vlada s svojim embargom vsega orožja proti glavni španski lojalistični vladi.

Yes, tako zvane demokracije vlade Anglije, Francije in Amerike so v španski civilni vojni igrale najbolj perfidno vlogo. A tudi Rusija nima čistih rok. Fašisti so bili odprti v tem kriminalstvu in tudi Vatikani ne pa kapitalistične demokracije, ki tudi za sedanjno vojno niso svoj del odgovornosti. Zapani plačali \$180. Ja, saj pravim, za

Kritične tedenske misli

V Prosveti smo večkrat posvetili na neznosne razmere v ameriškem državnem departmentu, v katerem je toliko zunanepolitičnih smernic, kolikor je tam šefov raznih pododdelkov in njihovih strank. Vrhovna glava departmента Cordell Hull, sedemdesetletni starec, nima jasne smeri, zato dopušča svojim asistentom in asistentom asistentov, da počenja zunanjo politiko po taktiki "free for all..."

Hullo prvi asistent, podtajnik Sumner Welles, je bil zadnje dve leti še najbližje demokratičnim načelom, zato je bil v neprestanem konfliktu s svojimi reakcionarnimi in apizarskimi kolegi v departmentu. Toliko časa so ga grizli njegovi nasprotniki, da so ga naposled odgriznili; toliko časa so drezali v starega Hulla, da je ta končno prisilil Wellesa k odstopu. Da pa bo zadeva še bolj komplicirana in absurdna, noče Hull uradno ničesar vedeti o Wellesovi "resignaciji." Vse kaže, da Welles ni resigniral, pač pa je bil na gladek način brcnjen iz državnega departmента.

Welles je znan ameriškim Slovincem, odkar je preteklo zimo sprejel SANSovo deputacijo v državnem departmentu in simpatično vzel na znanje željo deputacije glede združitve Primorske, Koroške in Medmurja z ostalo Slovenijo. Obljubil je deputaciji, da bodo Združene države storile, kar bodo mogle v interesu Slovencev. Dali je Welles seznanil svojega predstojnika Hulla s to našo zadevo, nam ni znano, verjeli pa bi, da je. Če je bil prijatelj Slovencev v tem važnem momentu, ko so slovenskemu ljudstvu tako potrebni vplivni in pošteni prijatelji, je njegov odhod iz državnega departmента izguba za Slovence. Požrla ga je urnazna politika prav v srcu vlade, katera pa je tako priljubljena, da ji še predsednik Roosevelt ni kos—če hoče imeti mir v svoji oficelni družini.

Br. Frank Kerže se je pred kratkim norčeval iz onih, ki načeloma hodijo po srednji poti. Zapisal je, da srednja pot je za one, ki "skačejo na desno ali levo." V kritičnih zadnjih letih smo videli mnogo in mnogo skokov sem in tja—z desne na levo, še več pa z leve na desno. Imena skakačev so svetovno znana in vsak čas na razpolago, toda v nobenem primeru ni bilo skoka s srede. Skoki so bili direktno z leve na desno ali obratno. Sredo so enostavno ignorirali in preskočili... To notorično skakanje nam služi kot jasan dokaz, da "sredniki"—če jih lahko tako imenujemo—navadno ne skačejo na desno ali levo, temveč se dosledno drže svoje srednje smerice, kar pomeni, da so resni in trezni ljudje. Sem in tja, na desno ali levo pa skačejo—ali bolje se zaletavajo in padajo—pijanci, fizični ali mentalni!

Srednja pot je pot demokracije. Kadar pišemo ali govorimo o demokraciji, imamo v mislih celo (kompletno) demokracijo (politično, ekonomsko in socialno), ne samo fragmentov; v mislih imamo načela, program, ne pa posameznikov, ki se nazivajo demokracije, v resnici pa so tako daleč od ideje demokracije, kakor so totalitarski diktatorji. Oni, ki verujejo v celo demokracijo in se bojujejo zanje, se ne morejo za nobeno ceno pajdšati s totalitarsko desnico niti s totalitarsko levico; obe odločno odklanjajo. Iskreni demokracije lahko kooperirajo z vsemi mogočimi variacijami liberalcev, če takšna kooperacija koristi ideji demokracije, ne morejo pa za nobeno ceno kooperirati s totalitarskimi desničarji ali levicarji, kajti takšna kooperacija bi bila v največjo škodo ideji in ciljem demokracije.

Res pa je, da je srednja pot, pot demokracije, zelo težka. Ta pot zahteva pred vsem odločnih in treznih ljudi, ki lahko prenašajo—sunke z desne in leve, sunke mentalnih ali ideoloških pijancev, ki se zaletavajo sem in tja in se pri tem neprestano zadevajo ob "srednike", katerim so v večno napotje. Velika smola je tudi to, ker "pijanci" z obeh strani neprenehoma pehajo "srednike" na nasprotni ekstrem; to se pravi, da totalitarski desničarji razvpitajo "srednike" za totalitarske levicarje, totalitarski levicarji jim pa pritiskajo umazan pečat totalitarskega desničarstva. V tem oziru je taktika obeh ekstremov istovetna—enako nepoštena, kruckasta, demagoška in sleparska. Preprosta masa, ki ne razume stališča "srednikov", jih največkrat sodi napačno.

Ko je Nemčija v prvi svetovni vojni kapitulirala, ni nemško civilno prebivalstvo občutilo na sebi nobenega pravega udarca vojne. Bilo je veliko stradanja in bolezni, toda noben nemški civilist ni bil ubit ali ranjen doma in nobena hiša na nemških tleh ni bila porušena. Vojna je trajala vsa štiri leta in tri mesece zunaj Nemčije—na Poljskem, v Rusiji, Belgiji, Franciji in na Balkanu—in zunaj se je zaključila. To pot bo z Nemčijo drugače. Sedanja totalna vojna, katero je iznel Hitler in jo namenil vsemu zunanjemu svetu, je udarila nazaj v Nemčijo—in danes je tudi nemško civilno ljudstvo v vrtincu krvavega plesa. Nad Nemčijo je letalska vojna, katera ne izbira med vojakom in civilistom in otrokom ter starcem in katera izpreminja največja mesta v razvaline. Nemčija danes ve, kaj je vojna... V bodoče se bo trikrat premislila, predno bo spet sprožila slično katastrofo, ki ne prizanaša nikomur—tudi svojemu roditelju ne. Nacijska Nemčija je padla v jamo, katero je izkopala drugim—in v tej jami ostane pokopana za vse bodoče čase človeštva.

Prizor iz protinemikih demon stracij v Copenhagenu, Danaka.

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

VESTI IZ SLOVENIJE

Izpred vojaškega sodišča

(Posneto iz ljubljanskega "Jutra" z dne 28. marca 1943.)

Vojaško vojno sodišče vrhovnega poveljstva oboroženih sil Slovenije-Dalmacija, odsek v Ljubljani, je izreklo naslednjo sodbo v zadevi proti:

Sestu Boštjanu, pok. Florjana in pok. Marije Znidar, roj. v Bistrici 10. I. 1875, bivajočemu v Kušnji (Trebeljno), v zaporu;

2. Slaku Antonu, pok. Mateja in Petrici Amalije, roj. v Zabu-kovju 16. V. 1908, bivajočemu na Rakovniku št. 40, v zaporu;

3. Petelinu Francu, pok. Josipa in Marije Koštomaj, roj. na Rakovniku 29. I. 1909, istotam bivajočemu, vrtnarju, v zaporu; Obtoženi so bili:

a) prevratne združbe (čl. 4. Dučejeve navedbe z dne 3. X. 1941), ker so v okoliših občine št. Ruperta v nedoločnem času do 31. januarja l. 1943 sodelovali pri združbi, naperjeni za nasilni prevrat političnega, gospodarskega in družabnega reda v državi;

b) sodelovanja v oboroženem krdu (čl. 110 k. z. in 16. Dučejeve navedbe z dne 3. X. 1941), ker so v istih okoliščinah bili člani oboroženega krdu in so vzdrževali zvezo z njim s tem, da so dobavljali oboroženim upornikom v okolici št. Ruperta obvestila;

c) poskušene napada na življenje pripadnikov oboroženih sil (čl. 7 navedbe z dne 3. X. 1941), ker so v. Dobu 26. in 27. decembra 1942 v zvezi z uporniki poskušali napad na pripadnike oboroženih sil in podpirali napad na posadko na gradu v Dobu, zaradi katerega je bilo ubitih 19 vojakov;

d) udeležbe pri devetih raznih ubojih (čl. 110 k. z. 575-577 št. 3 in 61 št. 4 k. z.), ker so v istih okoliščinah namerno podpirali napad na dobiti grad ter so v zvezi z uporniki povzročili smrt 3 članov družine grofa Logotičja in šestih članov družine šentrupeškega komisarja Mausorija Josipa, ter izvršili pri tem okrutnosti;

e) namernega požiga (čl. 423 k. z.), ker so v istih okoliščinah in na isti način povzročili požar na gradu Dobu.

Slak Anton in Petelin Franc sta zaradi tega obtožena:

f) tatvine z obtežilnimi okoliščinami (čl. 624-61 št. 5 in čl. 1. Kr. dekreta z dne 30. II. 1942 št. 1365), ker sta se v dobi med 27. decembrom 1942 in 1. januarjem 1943 polastila zaradi osebnega dobička drv, volne, sena, čevljev, voz in raznih drugih predmetov, ki sta jih odpeljala iz razvalin razrušenega gradu v Dobu, ter se okoristila z opustošenjem poslopja in z umorom njegovega lastnika grofa Logotičja, članov njegove družine in vojakov, ki so tvorili posadko v gradu.

Iz teh razlogov je sodišče spoznalo Sesta Boštjana, Slaka Antona in Petelina Francu za krive sodelovanja v prevratni združbi ter pri oboroženem krdu in jih obsodilo na skupno kazen doživetja ječe z vsemi zakonitimi posledicami.

Oprostilo pa je Sesta Boštjana, Slaka Antona in Petelina Francu zločinov po c), d) in e) zaradi nedostatk dokazov.

Odredilo je objavo pričujoče sodbe v izveščku v listu "Jutro". Ljubljana, 20. marca 1943—

Vojaško sodišče vrhovnega poveljstva oboroženih sil Slovenije-Dalmacija, odsek v Ljubljani, je izreklo naslednjo sodbo v zadevi proti:

1. Kosu Ladu, Josipa in Tratar Ane, roj. v Stični 12. I. 1921 in tam bivajočemu na števil. 16, v zaporu;

2. Godcu Ludviku, pok. Josipa in Lampret Ane, roj. v Osilici (Kriča) 18. VIII. 1911 in tam bivajočemu na števil. 5, v zaporu. Obtožena sta bila:

a) zločina po čl. 4. Dučejeve navedbe z dne 3. X. 1941 in kasnejših dodatkov ter po čl. 1. Dučejeve navedbe z dne 3. X. 1942,

da sta v okoliših Krke v nedoločnem času do 30. oktobra 1942 sodelovala pri združbi, naperjeni za nasilni prevrat političnega, gospodarskega in družabnega reda v državi;

b) zločina po čl. 16. Dučejeve navedbe z dne 3. X. 1941, da sta v istih časovnih in krajevnih okoliščinah sodelovala pri oboroženem krdu, ustanovljenem z namenom izvrševanja zločinov proti varnosti države;

c) zločina po čl. 7. Dučejeve navedbe z dne 3. X. 1941, da sta sodelovala v spopadih med uporniki in italijanskimi četami v okoliših Krke, ter sta na ta način ogrožala varnost življenja;

d) zločina po čl. 2. Dučejeve navedbe z dne 24. X. 1941, ker sta bila brez dovoljenja v posesti orožja in vojaškega streliva.

Iz teh razlogov je sodišče odbilo prošnjo zaščite ter spoznalo Kosa Lada in Godca Ludvika za krive pripisanih jima zločinov in obsodilo na smrt z vsemi zakonitimi posledicami.

Sodišče je odredilo objavo pričujoče sodbe v izveščku v "Jutru" in "Slovencu" v Ljubljani. Ljubljana, 23. marca 1942.

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

kapitalizem se sedaj dela lepega, angeljsko čistega in zvrha vso krivdo za to vojno na očiščene države, predvsem na Nemčijo, oziroma na Hitlerja. Ampak dejstva govore drugače. In ta dejstva je treba imeti neprestano pred očmi, ako se ljudstva hočejo izogniti tretjemu svetovnemu klanju, še hujskemu in še bolj barbarskemu od sedanjega. Z ignoriranjem teh dejstev v sedanjem času pomeni nič drugega kot ustvaritev pogojev že v tej vojni za novo svetovno klanje. In po vseh videnjih se ti pogoji že ustvarjajo, kajti vojna je postala v zadnjem letu "brez srca in duše," kot pravi revija Common Sense.

Ob tej obletnici je dobro in tudi potrebno, da se spomnimo, kako sta Anglija in Francija davili mlado weimarsko republiko in jo molzli do krvi, namesto da bi sodelovali z demokratičnimi elementi, kajti le z demokratično Nemčijo more Evropa živeti v miru in več ali manj tudi v blagostanju. S Hitlerjevim prihodom na krmilo pa so angleški torijci spremenili svojo taktiko napram Evropi. Pričeli so se obračati od Francije in kokeritirali s Hitlerjevim režimom, v katerem so videli velikega Golijata, ki bo posekal glave komunističnemu zmaju. Ko se je Hitler že oborožil in pripravil na vojno, so ga s svojo "apizarsko" politiko skušali odvrniti od svojega imperija in od bivših nemških kolonij, katerih so po zadnji vojni

največ pograbili Angleži, v zameno pa so mu bili pripravljeni dati prosto pot proti vzhodu, proti — Rusiji... Buržvazna Francija, natrpana z domačimi fašisti, pa je podpirala Mussolinija proti angleškim imperijskim interesom. Zato tudi fiasco liginih sankcij proti italijanskemu imperializmu po napadu na Etiopijo.

Amerika pa je igrala svojo — dolarsko politiko. Skozi več let je pridno pomagala oboroževati Japonsko. Z njo je delala zelo dobro trgovino posebno po japonskem napadu Kitajske. Zalagala je ni samo z oljem, gasolinom, starim železjem, iz katerega se kujejo topovi in kroglice in grade bojne ladje, ter drugim vojnim materialom, marveč je od nje kupila tudi skoraj za tri četrtine milijarde dolarjev srebra in ji s tem preskrbelo finančna sredstva, da je lahko plačevala svoje račune ameriškim kapitalistom. Te transakcije so se izvršile že potem, ko je Hitler zažgal Evropo in sklenil ošični pakt z Japonsko in Italijo.

Ker o kakšni vojni na Kitajskem "naša" vlada ni hotela nič slišati, kajti za velikega demokrata v Beli hiši in za njegov državni departament te vojne v Aziji sploh ni bilo do nekega mesecev pred Pearl Harborjem, je Amerika prodajala vojni material tudi Kitajski. Tako je delala biznis na obeh straneh, toda več z Japonsko kot s Kitajsko, kajti prva je imela več zlata in srebra. Ta politika se je začela spreminjati šele leta 1941 v prilogi Kitajski — potem, ko so se vladajoči krogi odločili za vstop v vojno proti osišču. In tako je prišlo do Pearl Harborja, kajti japonski militaristi in imperialisti niso prej imeli povoda za napad Amerike.

So seveda še druga ozadja in drugi vzroki za ta svetovni požar. Glavni vzrok je kaotično in anarhično kapitalistično gospodarstvo v posameznih deželah in po vsem svetu, ki ljudstvom ne daje prilike do življenja. Hitler je na primer prišel na krmilo Nemčije na valovih masne brezposelnosti, ki je bila v letih 1931-33 proporcionalno prav tako velika kot v Ameriki. V tej deželi sta velika brezposelnost in splošen gospodarski polom prinesla "newdealsko" revolucijo, v Nemčiji pa nacijo, kajti naciji so bili edina dinamika sila, ki so nemškemu ljudstvu obljubljali temeljito spremembo pod zastavo svastike, simbola narodnega socializma. Drugod po Evropi je pa vladal gospodarski kaos in šovinistični pekeli, ki je le prilil fašizmu.

In tako je Evropa prižgala drugo svetovno vojno, ker gospodarstvo in politično ni bila zrela ali sposobna za kaj drugega. Amerika se je vstopu v vojno dolgo upirala, toda gospodarski in politični vzroki so jo končno potisnili tudi v drugi svetovni požar. Eden teh gospodarskih vzrokov je bila desetletna masna brezposelnost, kajti "new deal" je bil brez programa, da bi jo odpravil brez vojne ali znižal na minimum. Dokler se Amerika

ni pričela oboroževati z vsemi štirimi, število brezposelnih delavcev sploh ni hotelo pasti pod devet milijonov, dasi so kapitalisti že leta 1937 občutili precejšnjo prosperiteto, ki je leta 1939 že dosegla skoraj isti višek v dividendah in produkciji kot leta 1928-29.

S tem v zvezi naj se dotaknem neke neamislivosti, ki jo človek čisto alihi med zelo "künstnimi" delavci. In ta neamislivost je, "da so vojne zato, da pobijejo ljudi, ker jih je preveč..." Takega modrovanja ni malo med preprostimi masami. Resnica pa je baš obratno: Vojne v današnji dobi nastajajo zato, ker kapitalizem ne more nuditi vsem delazmožnim ljudem prilike do življenja — prilike ne samo do poštenega dela in poštenega zaslužka, marveč do vsakršnega dela. Iz istega razloga — splošne brezposelnosti, gospodarskega kaosa — se razvija in širi tudi fašizem, ki ustvarja še večje trenje med narodi in jih končno zaplete v vojno. Hitlerji, Mussoliniji, Toji so lahko največji zločinci, toda so le simboli, simptomi, izrodki in glasniki temeljito bojne človeške družbe. Oni v svoji megalomaniji vidijo izhod iz gospodarskega kaosa in veličino svojih narodov le v militarizmu, bojnih pohodih in zasluževanju podjarmljenih ljudstev.

Očitanje kapitalistom in vladajočim kastam, da zato povzročajo vojne, "da pokoljejo ljudi, ker jih je preveč," je le ignorančna demagogija in slepilo, ki odvrta človeka od razmišljanja in iskanja pravih vzrokov modernih (in še kako!) vojn. Prav tako slabi "zdravniki" so tudi oni — teh je zelo veliko — ki vidijo v Hitlerju ali Mussoliniju edinega zla duha, ki je povzročil sedanjo vojno in sploh vsa zla fašizma. Ne pomislijo, da je Hitler od danes do jutri — Mussolini je že šel — toda ostanejo lahko iste razmere in iste sile, ki so ga porodile.

Prav tako so na napačni poti oni, ki vse Nemce, vse Italijane ali vse Japonce mečejo v en koš, češ, da so vsi enaki, vsi odgovorni za vojno in sploh za vsa nacifasistična grozodejstva. Za svoj argument navajajo "dokaz", češ, ako bi Hitler ne imel zaslonbe pri veliki večini Nemcev, bi sploh nikdar ne prišel na krmilo, ali bi pa ne mogel ostati na krmilu. Čisto ignorirajo gospodarski in politični kaos, ki je izkotal fašizem in Hitlerja. Čisto ignorirajo nacifasistični terorizem nad lastnim ljudstvom, s katerim je brutalno zatrl vsa opozicijo z ječami, rablji in koncentracijskimi taborišči. Prav tako tudi čisto ignorirajo psihologijo širokih ljudskih mas, ki se ne razlikuje v nobeni deželi. Mar široke mase, ki so zaslepljene in ne vidijo izhoda iz težekega položaja, ne drviyo nekaj časa povsod za močnimi voditelji brez razlike na deželo? Seveda postanejo potem tope, ko se utrudijo in ko vidijo, da so prišli z dežja pod kap. Ali tedaj je že prepozno, kajti zaprta je jim vsa pota v diktatorskih deželah za ustvarjenje politične

Jack Rubin, predsednik firme Rubin Bros. v New Yorku. Izročila novo pogodbo uradnicama unije Paper Novelty & Toy Workers CIO.

opozicije, kajti nahajajo se v totalitarni ječi. V Ameriki se pa na primer pri volitvah zaletavajo zdaj k demokratom ali proti njim, zdaj k republikancem ali proti njim.

Tudi s to ljudsko psihologijo ali razpoloženjem je treba računati, kajti je važen faktor v vseh državah in se povsod izraža po enakem kopitu, tukaj v večjih sunkih, tam zopet v manjših. In totalitarci so še posebej mojstri pri ustvarjanju masnega ali "narodnega" razpoloženja, ker prvič imajo popoln monopol vseh sredstev propagande in tudi tajno politijo, drugič pa se poslužujejo vseh zvijač in terorja za dosego svojega cilja. Ampak ljudje, ki mečejo vse v en koš, tedaj nič ne upoštevajo. Zato pa modrujejo, da so na primer vsi Nemci ali Italijani ali Japonci enaki, "mi" in "naši" zavezniški smo pa drugačni! Ampak kolikor smo "drugačni", smo le zato, ker živimo v drugačnih okoliščinah z drugačnim zgodovinskim in kulturnim ozadjem.

Gornje besede so napisane za malo bolj trezno razmišljanje o vzrokih sedanje vojne, na kar ljudje tako radi pozabljajo, pa si ustvarjajo kot edine duhe Hitlerje, Mussolinije, Toje ali kakega drugega velikega Hudiča v človeški podobi. Čisto pozabijo, da so ti hudiči le izrodek razmer, izrodek zelo bojne človeške družbe. Preuredite svet, v katerem bo krščanstvo res krščanstvo (ljubi svojega bližnjega kot samega sebe, ne stori slabega, če ne moreš storiti dobrega), ne pa versko kramarstvo; preuredite svet, v katerem bodo vsi narodi brez razlike na polt ali raso imeli priliko do življenja in v katerem bo vladala socialna pravica za vse ljudi, ne pa izkoriščanje slabjšega po močnejšega, pa bodo odpadli tudi hudiči a la Hitler. In dokler ne pride do take svetovne preuredbe, pa tudi do preobrazbe človeka samega, toliko časa bo zelo malo prilike za odpravo svetovnih požarov in za bratsko sožitje narodov.

Anton Garden.

Vodja železničarjev napadel reakcijo

Cleveland, O., 4. sept.—A. F. Whitney, predsednik bratovščine železniških spremnikov, je udaril po reakciji v kongresu in onih delodajalcih, ki skušajo zadati delavcem sunek v hrbet pod pretvezo vojne hujnosti. On je okrajal te elemente v poslanici delavcem za delavski praznik. V tej trdi med drugim, da so močnejše sile na delu, da uničijo vse pridobitve, ki so jih delavci izvojevali v zadnjih letih.

Sen. La Follette svari delavce

Sovražnike naj prepode z glasovnico

Milwaukee, Wis.—Senator Robert La Follette, progresivec iz Wisconsin, je v svojem govoru pred par dnevi svaril delavce, naj si zaščitijo svoje pravice z glasovnico. Ako delavci tega ne store, je poudaril La Follette, se lahko zgodi, da zgubijo vse svoje težko pridobljene pravice, za katere so se bojevali domala eno stoletje.

La Follette je tudi udaril po Smith-Connallyjevem zakonu, ki daje vladi "smrtno orožje", zlasti če to orožje pride v roke brezvestnih uradnikov, kar bi pomenilo smrt za delavske organizacije in odpravo civilnih svobod, ščin med delavci.

"Ako se protistavkovnemu zakonu vzame maska," je dejal La Follette, "je ta zakon v prvi vrsti protidelavski, ne le protistavkovni—kajti naperjen je proti delavstvu v splošnem." Jasno je, da v zadnjih šestih letih se je reakcionarjem posrečilo, da so natrpali kongres z nazadnjaki, ki so sedaj že toliko močni, da sprejmejo protidelavske zakone, je poudaril La Follette.

Senator La Follette je dalje dejal, da se mora delavstvo zavzeti in izpolniti svoje državljanske dolžnosti z glasovnico na volilni dan s tem, da glasuje za kandidate, ki bodo ščitili njihove interese. Edino na ta način si bodo delavci zajamčili svoje demokratične pravice.

Smith-Connallyjev protidelavski zakon naj služi delavcem za nauk, da se še pravočasno zbude in obračunajo s svojimi sovražniki z glasovnico, je dejal La Follette v svojem svarilnem govoru delavcem.

"Delavci si bodo zaščitili svoje demokratične pravice na polju industrijskih odnošajev edino na ta način, ako izpolnijo svoje dolžnosti na vsaj črti. Ni dovolj, da se organizirajo v delavskih unijah, temveč je prav tako potrebno, da izvolijo kongresnike, kateri bodo odgovorni njim in kateri bodo delali za delavske koristi."

Brazilijska zaslepa španske parnike

Rio de Janeiro, Brazilija, 4. sept.—Avtoritete so zaslepile tri španske parnike v brazilskih lukah po preiskavi, ki je ugotovila, da so vsi imeli tajne shrambe za olje. Prej izrečene obdolžitve, da španski parniki zalagajo osiščene podmornice, ki napadajo zavezniške parnike, z oljem so bile potrjene.

Črtice iz razvojne poti človeštva

Leon Detela

(Nadaljevanje.)

Hodijo samo po zunanjem robu podplata, kot kadar hoče človek krevljati. Ker se opirajo z nogami zelo slabo ob tla, je njihova stanovitnost v hoji zelo majhna; skušajo si jo povečati s tem, da se opirajo ob tla še s svojimi izredno dolgimi zgornjimi udi. Takorakanje jim je neugodno in zato odkrevsajo ob prvi priliki k drevesom, na katere se urno povzpno.

Nekoč so se morali neposredni človečnjaki znajti iz tega ali onega razloga v okolju, ki jim je onemogočalo trajno bivanje v vrhovih dreves in ki jih je napotilo k trajni hoji po tleh. Spodnji udje so se jim v dolgih dobach okrepili, iz oprjemalne noge opće pa se je razvila človeški nogi podobna noga z močnim stopalom in močno peto, dočim so prsti, ki niso več služili oprjemanju, postali krajši in slabotnejši, palec na nogi pa je izgubil veliko svoje prvotne gibčnosti in se ni mogel več tako premikati napram ostalim prstom. Tako okrepljeni spodnji udje so bili dovolj močni, da so lahko vedno česče sami začeli nositi vso telesno težo.

To opiče bitje se je pri hoji po tleh vedno spretnjeje in vztrajneje vzdigovalo, vedno manj si je pomagalo z rokama, končje se je trajno vzravnilo in s pokonci obrnjeno glavo začelo gledati v svet. Iz opice je nastal prvi človečnjak, opica se je počlovečila.

Ne vemo natančno za vzroke, ki so sprožili počlovečenje opice. Ena izmed domnev smatra, da je občuten padec temperature ozračja ob pričetku ledenih dob zunanji povod poslednje spremembe v načinu življenja naših še živalskih prednikov.

V dolgih dobach zemeljske zgodovine se je Zemlja neprestano ohlajala in se ohlaja še danes. Zemeljska krogla se je valed tege krčila, njena skorja gubala in grbančila. Celi kontinenti so se pogrezali na dno oceanov, drugod je morje zalivalo poprej kopne dele Zemlje, nastajala so nova gorovja, stara gorovja pa je tekoča voda razjedala in odnašala v morje. Od nekdanjnih kontinentov je morje odločalo večje in manjše otoke, mnogi nekdanji otoki pa so se spojili s celinami. Ognjeniki so delovali in puščali mnogo burnejše kot danes, katastrofalni potresi so bili vse pogostejše kot danes na dnevnem redu. Vsi ti dogodki pa se niso vrtili v filmski naglici, temveč tako počasi, da jih ne bi mogli zaslediti, razen izbruhov vulkanov in potresov, še tako čuječe oko.

V takem strahotno počasnem tempu, v katerem pomenijo cela tisočletja samo bežen trehtek, se ohlaja in spreminja še danes naša Zemlja in se je ves čas spreminjalo tudi njeno podnebje. Pretežni del toplote dobiva zemeljsko ozračje od sonca. Ker niso vsi kraji zemeljske površine vedno enako izpostavljeni vplivu sončnih žarkov, razlikujemo na Zemlji različne podnebne pasove in letne čase.

Iz podobnih vzrokov je v dolgih dobach zemeljske zgodovine padala in naraščala temperatura ozračja, čeprav postaja v splošnem vedno hladnejša. Toplim obdobjem, v katerih je bilo podnebje po celi Zemlji precej enakomerno, ko je povsod vladalo "večno" poletje, oziroma "večna" pomlad, v katerih se je življenja bujno razcvetelo, so sledila hladnejša obdobja, ko je v širnih predelih napočila za cela tisočletja ostra zima, ko so bila po drugih krajih poletja izredno kratka in ko so imele te pokrajine ob ekvatorju vroče podnebje. (Ekvator je krog, ki razdeli Zemljo na severno in južno polkroglo.) V takih obdobjih so mnoge "razcvetene" živalske in rastlinske vrste po klavernem življenju docela izumrle.

(Dalje prihodnjik.)

Člani unij ADF, uposleni v ladjedelnicah v Richmondu, Cal., podpisujejo sagotvilo, da bodo povečali produkcijo za dvajset odstotkov v podporo zavezniške invazije Evrope.

